

Huub Willems, de ondernemende rechter

“Ik ben een zondagskind. In veel opzichten. Geboren op 15 augustus 1944. Maria-ten-hemel-opneming. In die tijd was Nederland nog zo’n net land dat we die datum vierden als een feestdag.”

Een grap met een serieuze ondertoon. Rechter Huub Willems, voorzitter van de Ondernemingskamer, praat met ongeschonden respect over zijn katholieke achtergrond. Vooral de roemruchte katholieke kostschool Rolduc bij Kerkrade heeft zijn leven vormgegeven. Waar een beroemde oud-Rolduciën als schrijver als Lodewijk van Deyssel (pseudoniem van Karel Johan Lodewijk Alberdingk Thijm) de school in zijn boek *De kleine republiek* (1889) neerzet als een waar terreurinstituut, praat Willems er met liefde en respect over.

“Met enige trots zeg ik: ik moet de school nog zien die beter is. Natuurlijk: het was een kostschool. Je moest om kwart over zes opstaan en de straffen waren niet gering. Toen we een keer met de heilige Antonius aan de sleep waren gegaan, ging de poort dertien weken op slot. Mijn vader stond buiten, maar hij werd niet toegelaten. Dat was de harde kant van het verhaal. Wie zich niet voegde kreeg zijn congé. Maar waar tegenwoordig wordt gesproken over de lage prioriteit die aan onderwijs wordt gegeven zaten er op Rolduc leraren die er dag en nacht voor de volle honderd procent mee bezig waren dat hun leerlingen verder kwamen in het leven. Je werd gemotiveerd om allerlei dingen te doen. Naast het onderwijs waren er mogelijkheden voor sport, muziek, toneel. En aan de zwakkere broeders werd extra aandacht besteed. Ik vraag me af of er tegenwoordig nog mensen zijn die zoveel hart voor de zaak hebben. Als er nu nog wat meer Rolducs zouden zijn, dan zag de wereld er heel anders uit.”

Mr. J.M.H. Willems. Huub. Joebert voor de Britse officieren die ten tijde van zijn geboorte gelegerd waren in de ouderlijke woning te Sittard. Sindsdien is hij in het lokale dialect zo blijven heten. Een gesprek van drie uur is vooral drie uur luisteren. Luisteren naar een bevlogen, zelfbewuste verteller. Een ongedurige man ook, soms tot zijn eigen verdriet: “Een oude studievriend van me is hoogleraar bouwrecht. Hij woont al dertig jaar op dezelfde plek en is daar volmaakt gelukkig mee. Ik ben wel eens jaloers op hem.”

Een man ook die niet de indruk wekt dat hij van tegenspraak houdt, hoewel de zuidelijke tongval steeds de scherpe kantjes van zijn uitspraken slijpt. De lat ligt hoog. Een korte hapering van het geheugen leidt tot irritatie die pas is verdwenen als het ontbrekende stukje informatie is opgediept uit een stapel dossiers. In dat geval gevolgd door een voldaan: “Zo, waar waren we? O ja!” Waarna de draad moeiteloos wordt opgepakt en onbeantwoorde vragen alsnog aan de orde komen. Alsof een autonoom opererend deel van de hersenen zich in de tussentijd met het formuleren van een antwoord heeft beziggehouden.

Sinds 1995 is hij voorzitter van de Ondernemingskamer, de unieke Nederlandse rechtbank waar grof gezegd geschillen worden uitgevochten die met ondernemen te maken hebben. En dan ondernemen op macroniveau. Niet het geschil over een onbetaalde factuur, wel geschillen rond strategische keuzes van het bestuur. Conflicten tussen bestuur en ondernemingsraden of tussen bestuur en aandeelhouders met name.

“Het werk van de kamer is moeilijk in één zin samen te vatten”, vindt hij. “Als je een strafrechter vraagt wat zijn werkterrein is, dan verwijst hij naar het boek *Strafrecht van Remmelink*. De Ondernemingskamer doet een heleboel dingen die iets met elkaar te maken hebben en waarin de

onderneming een centrale plaats inneemt, maar die als rechtsterrein niet ergens zijn in te passen. We doen geen ondernemingsrecht als zodanig. We doen iets aan effectenrecht, maar we zijn geen effectenrechter. Zo kan ik doorgaan. We houden ons bezig met een merkwaardige verzameling onderwerpen. Daarbij zijn we ook nog eens de enige instantie die zich ermee bezig houdt en werken we landelijk. Er is nergens in de wereld dan ook een instantie die geheel met de Ondernemingskamer is te vergelijken.”

Soms haalt een uitspraak de kranten: begin 2003 verbood de Ondernemingskamer de leiding van het Brits-Nederlandse staal- en aluminiumbedrijf Corus om bedrijfsonderdelen op het Europese vasteland te verkopen om met de opbrengst daarvan de verliezen van de Britse vestiging te compenseren. Maar vaker komt het voor dat de Ondernemingskamer zich moet buigen over minder in het oog springende conflicten. Tot aan de ruzie tussen gescheiden echtelieden over de afwikkeling van hun gezamenlijke vennootschap.

De kamer is onderdeel van de handelssector van het gerechtshof Amsterdam en bestaat uit drie leden van de rechterlijke macht en twee lekenrechters (raden). Deze raden worden gerekruteerd uit een groep van vijftien vast ‘oproepbare’ deskundigen. De Ondernemingskamer werd in 1971 in het leven geroepen in een klimaat waarin de wetgeving rond het ondernemen in brede zin op de schop ging. De Wet op de ondernemingsraden werd in die tijd geïntroduceerd, evenals de Wet op de jaarrekening. Verder deed de structuurvennootschap zijn intrede en vatte de overtuiging post dat de onderneming een zekere verantwoording tegenover de maatschappij zou moeten afleggen. Tegelijkertijd werd het van belang geacht dat de rechters die zich op dat vlak zouden gaan bezighouden de ondernemingswereld een beetje moesten begrijpen. Vanuit die - meer sociaal-economische dan juridische - invalshoek werd de Ondernemingskamer in het leven geroepen. Vooral in het midden van de jaren negentig groeiden het belang en de werkdruk van de kamer: Ze kreeg ze de mogelijkheid om onmiddellijke voorzieningen te treffen, het werkterrein van de kamer werd verbreed en het aantal zaken per werkterrein nam toe. “Ik was eerder aan de kamer verbonden als raadsheer”, vertelt Willems, “en in die tijd was het een Herenleven. Nu is het hard werken.”

Meer dan andere rechtbanken probeert de kamer te voorkomen dat ze uitspraak moet doen. “Winnen in een medezeggenschapszaak is heel onprettig. Een dag na de uitspraak tref je elkaar weer in het bedrijf en moet je samen verder. Wij zitten in rechtsrelaties waarin partijen niet van elkaar af kunnen.”

Boven het bureau in zijn werkkamer aan de Amsterdamse Prinsengracht (tegenover het Paleis van Justitie) hangt prominent een foto van de beroemde kostschool uit Kerkrade.

“Het hele systeem was er natuurlijk subtiel op gericht dat je priester zou worden, maar er werd nooit vervelend op aangedrongen. Het was ook geen punt als je uiteindelijk besloot om iets anders te gaan doen. Ik herinner me nog dat ik als jonge jongen bewust koos voor Rolduc. Ik was vanaf mijn vijfde misdienaar bij de Franse zusters van Les Soeurs de la divine providence. De sfeer sprak me aan: de mystiek, de religie. Priestertje-spelen vond ik geweldig. Denk je eens in: met een groot wierookvat zwaaien en op je knieën het Confiteor (de schuldbelijdenis, onderdeel van de Latijnse Eucharistieviering – JdG) opzeggen. Prachtig toch!”

“Ik houd nog steeds van het katholieke geloof. Tijdens de herdenking van de watersnoodramp, begin 2003, hoorde ik het een oud-wethouder van Oude Tonge treffend verwoorden: de dominee ging na de ramp langs zijn gemeente en vertelde de mensen dat het een straf van God was, die ze lijdzaam moesten ondergaan, maar de kerk in het meer katholieke Oude Tonge bracht troost onder de parochianen. Er zal veel niet van deugen, maar ik vind de kern van het katholicisme nog altijd een gedachte waarvan je niet veel slechts kan zeggen.”

“Toen ik elf jaar was had ik dus het idee dat ik priester wilde worden. Niet zo heel nadrukkelijk, maar het voelde als een bijna vanzelfsprekende overgang vanuit de wereld waarin ik me thuis voelde. Rolduc was daarvoor de aangewezen plek, leek me. Mijn moeder had bedenkingen, die ik toen niet begreep. Nu wél. Als ik mijn moeder was had ik mezelf tegengehouden. Je neemt toch afscheid van een kind op een leeftijd waarop dat niet vanzelfsprekend is. En daar ging ik dus: met de groene bus van de Limburgse Tramweg Maatschappij. Waszakje, klein koffertje. Afscheid van thuis.”

In vijf gym was een kerkelijke carrière uit beeld verdwenen. “Ik herinner me niet dat daaraan een zware worsteling voorafging. De wens om priester te worden was kennelijk nooit zo nadrukkelijk aanwezig en was als het ware verwaaid. Maar toen kwam de vraag aan de orde wat ik wél wilde gaan doen. In zijn algemeenheid geldt dat ik nooit nadenk over de dag van morgen. Toeval, nieuwsgierigheid naar het onbekende en de aanwezigheid op cruciale momenten van de goeie mensen hebben een belangrijke rol gespeeld in mijn leven. Leerlingen van Rolduc die geen priester werden kozen meestal voor rechten of medicijnen. Ik zat op een dag bij leraar Berkels – ik herinner me nog de namen van alle professoren – te praten over mijn toekomstplannen en ik vertelde hem dat ik echt geen idee had. Hij gaf me een boekje met informatie over studierichtingen en universiteiten en daarin vielen me direct twee dingen op: Tilburg en Economie. Tilburg was in die tijd geen voor de hand liggende keuze en Economie was – ik praat over het begin van de jaren zestig – geen studierichting waarbij je je veel kon voorstellen. Mijn vader, degelijk ambtenaar bij de Staatsmijnen die zich bezighield met de expeditie van kolen naar het buitenland, vond het maar niks. Voor mij was het onbekende de uitdaging.”

De studie was geen succes. “Ik zat in Tilburg met twee jaarvriendjes van Rolduc. Na drie weken zeiden we tegen elkaar: dit is niets voor ons. En we zijn verschrikkelijk gaan feestvieren. Ik volgde alleen nog de colleges van professor Schouten, een vooraanstaand econoom en een boeiend docent. Daarna zijn we alle drie naar de juridische faculteit gegaan.”

Daar heeft zijn Rolduc-verleden hem een keer gered, is zijn overtuiging. “Ik moest voor mijn kandidaats 1 een zes halen voor oud-vaderlands recht. Het examen ging heel slecht, want op de een of andere manier sprak het recht van de dertiende penning en zo me niet aan. Aan het slot vroeg de examinerator of ik óók op Rolduc had gezeten. Begrijp je? Ik ben ervan overtuigd dat ik daardoor een zes had. Daarna kreeg ik belangstelling voor het recht en fietste het wel door.”

Op zijn afstudeeravond kreeg hij het aanbod om medewerker aan de faculteit te worden. Belangrijke ‘secundaire arbeidsvoorwaarde’ voor die tijd: aan de baan was vrijstelling voor militaire dienstplicht verbonden. Luchtig: “En zo ben ik de wetenschap in gerold. Acht jaar heb ik er gewerkt om vervolgens net zo toevallig bij de rechtbank terecht te komen. Er kwam een vacature voor het hoogleraarschap burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht. Dat zou ik moeten worden. Ik was al voorgedragen aan het College van curatoren, zoals dat toen heette. Nu was de echtgenoot van een van de medewerksters kantonrechter in Den Bosch. Die vertelde dat ik naast mijn hoogleraarschap plaatsvervangend rechter kon worden. Ik ben nieuwsgierig, dus dat leek me een leuke uitdaging. Er kwam dus een gesprek met de president van de rechtbank. Die was positief, dus ik zou een leerstoel krijgen en er af en toe een zaak bij doen. De procedure was dat een plaatsvervangend rechter voor de benoeming een gesprek moest voeren met de zogenoemde kleine commissie. Maar de president adviseerde me een gesprek met de ‘grote commissie’ te voeren. Hij zei: stel dat je over tien jaar besluit om vast rechter te worden, dan moet je nog een keer voor de grote commissie verschijnen. Of het doorgestoken kaart was of niet weet ik niet, maar het bleek dus dat hij een vacature had. Ik kreeg veertien dagen tijd om er over na te denken. En ik heb ‘ja’ gezegd. Van de ene op de andere dag was ik rechter. Het was nieuw, onbekend. Misschien speelde het een rol dat mijn juridische vorming op de Amsterdamse school was gebaseerd. Volgens die leer staat de rechter centraal in de

rechtsvorming. Bijkomend voordeel was dat ik bij Den Bosch kon gaan wonen. Ik vond Tilburg als woonplek niet zo geweldig. De universiteit was natuurlijk boos, maar achteraf zeg ik: Hans Nieuwenhuis is op 'mijn' leerstoel gekomen en die heeft het veel beter gedaan dan ik ooit had gekund. Ik weet nog wel wat mijn moeder zei toen ze het hoorde: zo, heb je toch nog een toga aan."

Waarom dacht u rechter te kunnen zijn?

"Dat weet ik niet. Ik heb niet beslist dat ik het aankon. Dat hebben anderen gedaan. Ik heb er nooit diep over nagedacht of ik het zou kunnen. Als ik bij alles wat ik heb gedaan had moeten overwegen of ik het wel kon, dan had ik weinig gedaan. Het ambt sprak me aan. Bovendien gedij ik beter in de praktijk dan bij het droogzwemmen in het laboratorium van de universiteit. Ik denk niet na over morgen. Never. Als er morgen iets langskomt dat leuker is dan wat ik nu doe, dan ben ik gisteren weg. Ik kan de vraag dus niet beantwoorden. Laat anderen dat maar doen. Ik kan alleen zeggen dat ik het met buitengewoon veel plezier heb gedaan."

Vanaf het begin?

"In Den Bosch heb ik nauwelijks relevant strafrecht gedaan. Ik deed civiel recht, een techneuterig vak. Ik had wel plezier in het schrijven van een mooi vonnis. Een van de zaken die ik me ben blijven herinneren ging om de toewijzing van een vierjarig kind van een echtpaar dat ging scheiden. Complicerende factor was dat de moeder lesbisch was en woonde in Sint Maartensdijk. Het was 1979 moet u rekenen. Ik herinner me nog goed hoe ik aarzelde. Het uitgangspunt is dat je de belangen van het kind vooropstelt. Maar moest ik dan het kind toewijzen aan de vader omdat de omgeving van de moeder haar seksuele geaardheid niet zou accepteren en dus vijandig tegenover het gezin zou staan? Moest ik laten zien hoe 'modern' ik was door het juist wél te doen? Je weet niet of al je argumenten even zuiver op de graat zijn. In hoeverre heb je macht over de juistheid van je eigen motivering? Daar ging het om. Ik heb uiteindelijk het kind toegewezen aan de moeder. Mijn motief was dat het voor een kind van vier beter is om door zijn moeder te worden opgevoed. Maar het was wel een worsteling. Eigenlijk ben ik ook een groot tegenstander van de enkelvoudige rechtspraak. De opkomst daarvan vind ik – vriendelijk gezegd – geen vooruitgang."

Domme lekenvraag: speelt het in zo'n geval niet in uw achterhoofd dat een mogelijk verkeerde beslissing kan worden hersteld als een van de partijen in hoger beroep gaat?

"Nee, dat mag geen rol spelen. Je mag van jezelf niet vinden dat je het fout hebt gedaan. Iedereen mag dat vinden, maar jij zelf niet. Je moet er ook niet van uit gaan dat een vonnis verkeerd was als het hof anders beslist. Alleen al het feit dat er een vonnis ligt maakt het voor een volgende rechter makkelijker om iets anders op te schrijven."

Op de 'derde paasdag' van 1989 vroeg president Joop Kremers van het Bossche hof wat Willems er van zou vinden om naar het hof in Amsterdam over te stappen. Willems reageerde aanvankelijk afhoudend. "Ik had het naar mijn zin in Den Bosch. Deed leuk werk, zat in het mooiste huis dat ik ooit heb bewoond, doceerde Engels recht in Tilburg en had een paar interessante maatschappelijke functies." Maar hij realiseerde zich ook dat in Amsterdam 'goeie mensen' zaten. Doorslaggevend was een vileine opmerking van Kremers, die kennelijk precies wist waarmee hij de ambitieuze Willems kon 'pakken'. "Hij zei: als ik jou was zou ik er een eer in stellen om in dat college niet de laatste viool te spelen. Dat sprak me aan. En dus vertrok ik, sociaal gezien met tegenzin, naar Amsterdam."

Maar u moest iets bewijzen.

“Iedereen die mij kent zegt altijd dat ik geen ‘nee’ kan zeggen. Je moet niet te veel filosoferen hoor, maar een van de liedjes van Robert Long, van wie ik een groot fan ben, heet ‘Het is allemaal angst’. Misschien zit daar iets in. Ik ontken niet dat ik tevreden ben als ik een mooi arrest op papier heb gezet of een geslaagde lezing. Daar staat tegenover dat ik altijd ontevreden ben over mezelf. Ik stel hoge eisen. In de week voordat ik een lezing moet houden krijg ik last van buikpijn en slik ik paracetamol. Aan de andere kant ben ik ook weer zo’n optimist dat ik er van uit ga dat het allemaal wel lukt.”

Amsterdam lukte ook.

“Ik kwam hierheen met mijn zoontjes voor de kennismaking. We werden vriendelijk ontvangen, hebben een gezellige rondvaart door de grachten gemaakt en ik had meteen een goed gevoel. Het hof Amsterdam wás iets en de omgeving stond me aan.”

Hoewel het geen Den Bosch was.

“Dat is waar. Ik ben erg omgevingsgevoelig. Ik kom uit Sittard. Een heel gezellig stadje. Die sfeer vind je ook in Vught, Haarlem of Breda, maar niet in ’t Gooi waar ik nu woon. Het is er prachtig, maar ik woon in een straat waar iedereen op dezelfde manier mooi woont. En er hangt een poeha-sfeertje. Daar kan ik niet tegen. Om die reden heb ik ook een mooie baan in Den Haag geweigerd. Ik denk dat ik er niet zou aarden.”

“In Amsterdam ben ik begonnen in de familiekamer. Heb ik twee jaar gedaan. Ik vond het zo boeiend, dat ik er eigenlijk niet uitwilde. Nu denk ik daar anders over. Vreselijk, die ruzies over kinderen. Daarna kwam ik in de kortgedingkamer. Geweldige tijd gehad. Vervolgens, we rouleerden om de twee jaar, werd ik raadsheer bij de Ondernemingskamer. In 1989 kwam de overstap naar de strafkamer aan de orde. Dat leek me verschrikkelijk. In mijn ogen was het een derderangs vak. Ik wilde zelfs vertrekken. Maar ik heb het alles bij elkaar zeven jaar gedaan en ik ben het indrukwekkend interessant gaan vinden. Ik ben sectorvoorzitter geweest en opeens was ik de strafrechtexpert. Ik heb in die tijd in een interview met HP/De Tijd gezegd dat ik de rest van mijn leven strafrechter wilde blijven. Het was een spannende tijd, waarin het strafrecht veranderde van een vooral technisch vak in een serieus vak. De IRT-affaire speelde, de Zwolsman-zaak, de IJmuidense cocaïnezaak, ik heb het genoeg alle grote criminelen van Nederland te kennen, plús hun slimme advocaten en blunderende officieren.”

Vervolgens werd u in 1995 gevraagd voorzitter van de Ondernemingskamer te worden. Kon u een geeuw onderdrukken?

“Als je het negatief wil formuleren kun je zeggen dat de Ondernemingskamer alleen maar over geld gaat en dus nergens over, terwijl het in het strafrecht wél ergens over gaat. Maar ik zit anders in elkaar: ik vind mijn hele leven al datgene het leukst dat ik op dat moment doe. Ik wilde nooit ergens weg, maar ik heb het steeds getroffen dat ik ergens kwam waar het leuker was.”

De Ondernemingskamer leuker dan de strafkamer?

“We hadden nu eenmaal een roulatiesysteem. De toenmalige hofpresident Harry van den Haak vroeg of ik de familiekamer wilde gaan doen. Maar dat kon ik niet meer opbrengen. Ik had echt moeite om in mijn rol te blijven tegenover ouders die ruzie zaten te maken over hun kind. Ik zou ze liever allebei een schop voor hun kont geven. En juist in die tijd kwam de plek bij de Ondernemingskamer vrij. Dat

deed ik liever, zeker omdat het aanvankelijk nog niet zo'n drukke baan was. Ik kon daardoor strafzaken en kort-gedingen blijven doen. Het is dus een beetje bij toeval tot stand gekomen."

Mist u de spanning niet?

"Ik heb de eigenschap dat ik de tent werkelijk sluit als ik hier wegga. Ik ga dan graag even langs de kroeg. Ik denk wel dat ik vaker in de kroeg zat toen ik strafrecht deed. Misschien wel omdat ik het in die tijd nodig had. Even met het cluppie bij elkaar zitten. Ik was ook wel blij dat ik in die tijd niet alléén zat voor een aantal zware beslissingen."

Veel wakker geleden?

"Ik lig niet vaak wakker. Ik kom ook niet thuis met verhalen van 'wat heb ik weer geleden vandaag'. Daar word je voor betaald, zeg ik dan maar in alle cynisme. Als je die spanning niet aankunt moet je er mee stoppen en als je het wél aankunt moet je er niet dramatisch over doen."

U hebt geen behoefte aan een klankbord?

"Ik ben een gewone arbeider hoor, die 's ochtends met zijn boterhammetje vertrekt en 's avonds weer thuiskomt. In het normale leven probeer ik normaal te doen. Op het werk vormen mijn collega's het klankbord. Je moet elkaar niet de hand boven het hoofd houden, maar wel de maat blijven nemen. De enigen die dat kunnen zijn rechters onderling. Ik ben zelf ook procespartij geweest, in mijn functie van voorzitter van een ziekenhuisbestuur. Dan zit ik ook met het zweet in mijn handen te hopen dat de rechter het verhaal begrijpt. Maar ik mag dat dan niet zeggen, anders werkt het systeem niet meer."

Staan rechters voldoende open voor kritiek?

"Ik ben wel eens bang dat het te veel een bureaucratisch geheel wordt. Je merkt dat de zaak wordt gestuurd vanuit een managerial perspectief. Hetzelfde speelde in de universiteit, in het ziekenhuis, bij het openbaar ministerie en nu bij de rechtbank. Het bestuursperspectief speelt een te grote rol. Ik ben praktisch, dus ik aanvaard dat we het daar voorlopig mee moeten doen, maar ik denk dat we, net als universiteiten, moeten terugkeren naar het besef dat je het moet hebben van de lesboer en de stukkenschrijver en niet van het college van bestuur. Elkaar aanspreken op je werk moet vanzelfsprekend zijn. Je accepteert het alleen als je respect hebt voor degene die je aanspreekt, niet als het georganiseerd is."

Wat doet u met kritiek vanuit de samenleving?

"Ik herinner me een zaak over diefstal van een schilderij uit het Stedelijk Museum. De rechter had vier jaar gegeven en wij verhoogden dat in appel naar zeven jaar. Groot stuk in Het Parool: het ging toch maar om een schilderij! Toen dacht ik: jullie hebben gemist wat de doorslaggevende reden was. Onze strafmotivering was: de daders wisten dat een van de vaste bewakers een hartkwaal had en had kunnen overlijden als gevolg van de overval. Om dat te voorkomen hadden ze aanvankelijk besloten geen wapens mee te nemen. Uiteindelijk hebben ze dat tóch gedaan en om die reden hebben wij drie jaar méér gegeven. Dat hebben we goed opgeschreven, de krant miste dat en dús is de kritiek voor mij niet relevant. Ik lees waarschijnlijk meer kranten dan de gemiddelde Nederlander, ik sla alles op en weeg telkens af of ik er iets mee doe."

Leidt dat nooit tot rechtsongelijkheid?

"Er is één beslissing die ik wel had willen terugdraaien. Ik heb eens een jonge Surinaamse knul een jaar cel gegeven voor het bezit van een kilo cocaïne. Dat was toen het tarief. In de rechtszaal huilde

hij om zijn moeder, herinner ik me nog. Een jaar of zes later was het tarief voor hetzelfde vergrijp op grond van maatschappelijke ontwikkelingen verlaagd naar zes maanden. Heb ik óók gegeven. In beide gevallen was het een volstrekt rechtvaardige beslissing. Toch vond ik het recht toen hardvochtig. Maar soms heb je niet de macht om iets te herroepen wat je zou willen herroepen. Privé denk ik dat er soms wat onbalans zit in de hoogte van straffen. Als je een lijst zou maken ernstige aantastingen van te beschermen belangen, dan staat het nemen van een menselijk leven bovenaan. Op de tweede plaats staat aantasting van de lichamelijke integriteit, dan beperking van de vrijheid en tot slot het onvreemden van materiële bezittingen. Als het om de strafmaat gaat staat in Nederland, om het plastisch uit te drukken, de televisie in dat lijstje nog wel eens boven de aantasting van de lichamelijke integriteit. Ik vind bijvoorbeeld dat een verkrachter zwaarder gestraft moet worden dan een inbreker, maar in de praktijk is dat lang niet altijd het geval.”

In de beleving van het slachtoffer staat de inbraak in zijn woning bijna gelijk aan een verkrachting.

“Ik herken dat wel een beetje. Er is een keer bij mij ingebroken en bij die gelegenheid is het cadeau meegenomen dat wij van mijn ouders voor ons huwelijk hadden gekregen. Toch mag dat de strafmaat niet bepalen.”

Mag de roep om zwaardere straffen vanuit politiek of samenleving de strafmaat beïnvloeden?

“Balkenende lijkt me een verstandig iemand, maar ik raakte van mijn stuk toen ik hem hoorde beweren dat preventief fouilleren, meer mensen op een cel en minimumstraffen de veiligheid van de burger zouden bevorderen. Dat geeft toch blijk van een zeer grote onnadenkendheid. Ik ben een psycholoog van de koude grond en ik behoor niet tot de watjes in het vak, maar ik ben er heilig van overtuigd dat de hardheid van het klimaat in de samenleving gelijk opgaat met de ernst van de criminaliteit.”

Overtreders met een niet-westerse achtergrond zijn wel wat gewend.

“Toch blijft mijn antwoord: ze leven nu in onze cultuur. Mijn zwager is missionaris in Afrika. Die zegt: als je hier steelt wordt je hand afgehakt. Dan zeg ik: dat deden wij in 1200 ook, maar nu niet meer. Ik ben overtuigd van het volgende: naarmate de overheid ethisch chiquer is, heeft ze meer recht om hard op te treden. Als ze het individu minder ruimte geeft, dan roept ze op dat het individu harder gaat reageren. Zo ben ik er in de loop der jaren over gaan denken.”

Is het gevaarlijk om naar het *Gesundes Volksempfindes* te luisteren?

“Het is van belang dat de discussie aan de gang blijft. Dat kranten schrijven dat rechters het niet goed doen. Het laatste wat zou moeten gebeuren is dat je je mond moet houden omdat je niet deskundig bent. Maar je moet van de andere kant voorkomen dat een soort onnadenkend meerderheidsdenken gaat bepalen wat de norm is. Het is de taak van de verantwoordelijke mensen om dan ‘nee’ te zeggen. In de hoek van de politiek laat men wat onnadenkend de oren hangen naar die geluiden. Preventief fouilleren maakt iedere burger verdacht. Het kan mij ook gebeuren, dan voel ik mij een woord met drie letters. En daar hou ik niet van. Nou zal het bij mij in de straat niet zo snel gebeuren, maar in de buurten waar het wel gebeurt wonen mensen die denken: als ik dan toch verdacht ben, waarom zou ik dan niet doen waarvan ik toch al word verdacht. Dat effect wordt niet onderkend. En degene die iets wil, zorgt er voor dat hij niet wordt gepakt.”

Het is avond geworden in Huis Groeningen, het fraaie thuis van de Ondernemingskamer. “De Veiligheidsdienst komt zo zeggen dat we er uit moeten”, ziet hij opeens.

“Of dit mijn laatste kunstje is? Die vraag heeft betrekking op morgen en dat weet ik dus niet. Ik zie wel of er iets leukers voorbijkomt.”

Stoppen ligt in elk geval voorbij de horizon: “Eerst maar eens 125 worden. Daarna zien we wel verder.”

Naast het bureau wacht een dikke tas met dossiers. Leesvoer voor de avond. Zoals meestal. Dankzij de goddelijke genade houdt hij het vol. “Als je de ruimte van hierboven krijgt, is het niet jouw verdienste en als je hem niet krijgt houdt het op. En je kunt nooit van iemand anders verwachten dat die net zo hard moet blijven hollen als jij. Laat mij doen wat ik lekker vind en doe jij wat jij lekker vindt. Iedereen moet doen waar hij zin in heeft. Zo denk ik er over.”